

E X E G E Z E

Mirajul copilăriei

Diana VRABIE, *doctor în filologie*

Borges, marele bibliotecar orb, remarcă că o carte este un lucru între lucruri, un volum pierdut între volumele care populează indiferentul univers, pînă ce își găsește cititorul, omul hărăzit simbolurilor, conotațiilor lui. Dincolo de jocul lor cotidian petrecut cu pasiune și fantezie, copiii ascund o lume complexă, cu trăiri adevărate pe care încearcă să o descifreze în cărțile care li se oferă. În ce măsură se regăsesc ei însă în aceste cărți, cât de bine le satisfac acestea orizontul lor de așteptare, cât de profund surprind ele ceea ce vor copiii să găsească, rămâne de discutat.

Din păcate, despre literatura pentru copii se vorbește astăzi din ce în ce mai puțin. A devenit un truism afirmația că ea este *Cenușăreasa* marii literaturi, iar cercetătorii s-au grăbit să o situeze undeva la frontierele marii literaturi. Lite-ratura pentru copii nu este o altă literatură, ci es-te constituită din lucrările care investighează un univers specific vârstei mici, năzuințele, aspirațiile și visele acestora. Așadar, literatura pentru copii există ca literatură ori nu există deloc; în acest sens, trebuie spulberată legenda creată în trecut asupra „genului minor” care ar fi creația literară pentru copii. Copiii sunt *minori*, dar cartea scrisă pentru ei trebuie să întrunească condițiile *majore* ale măiestriei artistice, căci numai atunci ea își va îndeplini rolul pentru care a fost creată. Este cel puțin ciudat ca literatura universului mirific al vârstei noastre dintâi să fie tratată ca o rudă săracă a literaturii „mature” (ca și

cum ar exista și una „imatură”, afară de cărțile minore). Literatura pentru copii există, se vede bine cum editurile concurează între ele pentru a publica, în diferite colecții, basme, legende, mituri, cărți de aventuri, de inspirație istorică, S.F. ș.a., însă nu se știe decât în mică măsură care sunt valoroase, care sunt de nivel mediu și care pot fi calificate drept „maculatură”! În mod evident, o analiză extinsă a domeniului LPC nu se așteaptă la aprecieri notabile, mai ales că în literatura română critica nu este prea receptivă față de acest domeniu sau mai exact spus nici un critic mai important nu acordă deliberat atenție unui domeniu considerat fie inautentic - ca scriitură, fie neevaluabil ca produs estetic autonom. Este inexplicabilă dezinteresarea criticii, a istoriei literare față de acest gen de creație, a cărui menire nu este doar funcțională, ci și estetică, frumosul fiind o condiție *sine qua non* și pentru literatura în chestiune.

Literatura pentru copii constituie astăzi un domeniu de studiu deosebit. Raportul dintre acest domeniu și întreaga sferă a literaturii a provocat numeroase discuții. De altfel, orice discuție despre literatura pentru copii are de înfruntat un demers fastidios pentru probarea „apartenței” acestora la conceptul de literatură. Suficient să spunem pentru această tipică reacție de „suspectare” a literaturii pentru copii că în **Biografia ideii de literatură** (vol. II), Adrian Marino regăsește locul literaturii pentru copii în domeniul *paraliteraturii*. Unii dintre

participanții la discuție doresc să arate că este vorba, de fapt, de un sector care ar avea mai multe contingente cu pedagogia decât cu literatura, așezând literatura pentru copii și problemele imaginarului infantil într-un câmp disputat al științelor educației, al esteticii și chiar eticii. Literatura pentru copii nu acoperă însă sfera educativului și este inadmisibilă *subordonarea literaturii de către didactică*. Tocmai aici stă miezul confuziei, când vorbim despre literatura pentru copii. Fiindcă, sunt luate drept literatură — benzile desenate, cărțile de colorat sau cu text puțin. Acestea sunt însă, cel mult „literatură de consum”, un fel de prelungire a jucăriilor în plan spiritual. Benzi, cărți de colorat uitate, părăsite cu vremea de copii, așa cum tot cu trecerea anilor ei își abandonează și primele jucării prin ungherele camerelor lor. Greșeala pe care o fac unii autori de literatură pentru copii, sau comentatori ai ei, este de a nu disocia între *literatură propriu-zisă a genului*, ce exprimă universul infantil, și pe care cei mici nu o pot gusta în profunzimea, frumusețea acesteia — și *literatură cu virtuți (sau măcar cu intenții) educative declarate*, ce trebuie privită ca o prelungire în plan spiritual a lumii jucăriilor, de care copiii au atâta nevoie: „benzile” cu text puțin, text destinat a le forma celor mici bune deprinderi, a le cultiva atitudini etice, morale etc. Toată lumea știe însă că o carte de colorat sau de versuri săltărețe de tipul: „Cățeluș cu părul creț fură rața din coteț” — vor fi uitate de copii, cu anii, sau aceștia se vor amuza nostalgic, mai amintindu-și din când în când despre ele. Ei nu vor uita însă niciodată **Amintiri din copilărie**, la care se vor întoarce mereu, înseninându-se toată viața de bucuriile unei vârste edenice ireversibile. Nu vor uita și vor reciti, la maturitate, cu sentimentul reîntâlnirii cu anii copilăriei **Print și cerșetor, Tom Sawyer, Pinocchio și Cuore**, cărțile lui *Swift* și ale lui *Kipling*; povestirile sau romanele lui *Daniel Defoe, Jules Verne, Walter Scott, Jack London, Mark Twain*, vor relua

Robinson Crusoe și poveștile lui *Andersen, Morcoveată* al lui *Jules Renard*, epopeile lui *Homer* — pentru climatul lor eroic, stare de spirit caracteristic adolescenței ce a incitat întotdeauna toate vârstele omului etc. Copilul pornește în viață alături de Hercule, David Copperfield, Gavroche, Robinson Crusoe, Pinocchio, Tom Sawyer, de Huck, Guliiver, Micul Prinț, de Nică a lui Ștefan a Petrii și Lizuca (mica eroină a lui Sadoveanu) și, atâția alții, traversând meridianele copilăriei sper polii râvniți ai planetei VIAȚĂ.

Așadar, literatura pentru copii urmează să fie compusă la nivelul ei ca artă. Pentru ca ea să atingă coardele cele mai profunde ale universului infantil, scriitorii de literatură pentru copii trebuie să facă apel la propria sensibilitate infantilă, deoarece în atingerea nivelului superior al artei se reușește în funcție de sensibilitatea și talentul scriitoricesc al autorilor și nu de categoria de vârstă umană ce o inspiră sau căreia îi este cumva, destinată. Există, în concluzie, o literatură pentru copii, așa cum există muzică pentru copii, pictură și, mai ales, grafică adresată copiilor și este normal ca viitorii institutori să fie informați și formați pentru dezvoltarea la copii a capacităților de receptare a frumosului în diversele sale forme de manifestare. Dar literatura de acest gen există întâi ca literatură și abia pe urmă pentru copii și tineret. Ea nu poate fi creată ținând seama de așa-zisele adecvări la „un timbru de limbaj” și de înțelegere proprie vârstelor școlare până la adolescență. Reușita unei astfel de cărți ține de talentul și de inteligența scriitorului. O carte bună pentru copii este una bună pentru toate vârstele, întrucât literatura ca artă se situează dincolo de generații și vârste.